

ด่วนที่สุด

ที่ กษ 2606/๑6๑1

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ถนนราชดำเนินนอก กทม. 10200

/4 ธันวาคม 2552

เรื่อง มาตรการป้องกันและกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1.ตารางสรุปพื้นที่ระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล
2. แผนปฏิบัติการควบคุมกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

1. ความเป็นมา

ด้วยปรากฏว่าได้เกิดการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลในพื้นที่ปลูกข้าวจังหวัดต่างๆ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลาง รวมทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วน ในฤดูนาปี 2552/53 ที่ผ่านมา และฤดูนาปรัง 2553 ที่มีการเพาะปลูกในขณะนี้ รวมเป็นพื้นที่ระบาดรวมทั้งสิ้น 1.958 ล้านไร่ ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดให้มีการประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีพื้นที่การระบาดและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินสถานการณ์การระบาดและระดมความคิดเห็นในการเร่งรัดกำหนดมาตรการป้องกันและกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2552 ณ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. ข้อเท็จจริง

2.1 ความสำคัญของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เป็นแมลงปากดูดชนิดสำคัญที่ระบาดทำลายต้นข้าวในแถบเอเชียอาคเนย์ โดยทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัย จะทำลายต้นข้าวโดยการดูดกินน้ำเลี้ยงบริเวณโคนต้นข้าวระดับเหนือผิวน้ำ ทำให้ต้นข้าวมีอาการใบเหลืองแห้งและตายเป็นหย่อมๆ เรียกว่า “Hopper burn” นอกจากนี้ ยังเป็นพาหะนำเชื้อโรคจุลินทรีย์ โรคเหี่ยวเฉา ทำให้ต้นข้าวไม่สามารถออกรวงให้ผลผลิตได้ โดยความเสียหายของผลผลิตสูงถึง 70 เปอร์เซ็นต์ ตัวแก่ที่มีปีกยาวอพยพโดยอาศัยกระแสลมช่วย วงจรชีวิตของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ประมาณ 25 - 35 วัน และใน 1 ฤดูปลูกข้าว สามารถวางไข่และเพิ่มปริมาณระบาดทำลายต้นข้าวได้ 2-3 รุ่น พื้นที่นาข้าวของประเทศไทยเคยมีการระบาดทำลายอย่างรุนแรงโดยเพลี้ยชนิดนี้ เมื่อประมาณปี 2520 , 2530 และปี 2540 นับเป็นจำนวนกว่าล้านไร่ และเมื่อปี 2550 ได้เคยเกิดการระบาดในประเทศเวียดนาม ทำให้ความเสียหายแก่ผลผลิตข้าวมหาศาล จนเกิดวิกฤตด้านพืชอาหาร มีผลทำให้ข้าวเปลือกในตลาดโลกมีราคาสูงขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน และในปัจจุบันก็ยังมีการระบาดอยู่

/2.2 สถานการณ์...

2.2 สถานการณ์การระบาด

ปัจจุบัน ในประเทศไทยพบมีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ในแถบจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 18 จังหวัด คือ กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี อ่างทอง นนทบุรี ปทุมธานี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี นครนายก ขอนแก่น และมหาสารคาม โดยจากการสำรวจของกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นพื้นที่ 1.985 ล้านไร่ (รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย 1) และมีแนวโน้มจะมีการระบาดมากขึ้น โดยจากการสำรวจติดตามพบว่าเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่กำลังแพร่กระจายและอพยพขึ้นไปยังภาคเหนือ หากไม่มีการป้องกันกำจัดอย่างใดอย่างหนึ่ง จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตข้าว ประมาณ 1.1 ล้านตันข้าวเปลือก คิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 11,000 ล้านบาท รวมทั้งอาจขยายการระบาดไปทั่วประเทศ หรืออาจเพิ่มปริมาณและระบาดทำลายต้นข้าวในฤดูกาลต่อไปเป็นพื้นที่มากถึง 5-10 เท่า

2.3 สาเหตุการระบาด

2.3.1 การทำนาปลูกข้าวอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีการพัก หรือคันด้วยการปลูกพืชชนิดอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชลประทานซึ่งสามารถปลูกข้าวได้ตลอดปี ทำให้เชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่มีอาหารกินตลอดปี

2.3.2 การหว่านข้าวโดยใช้อัตราเมล็ดพันธุ์สูงมาก กล่าวคือ 30-40 กิโลกรัมต่อไร่ ทำให้มีประชากรต้นข้าวหนาแน่นเกินไป เกิดความอับชื้นเหมาะแก่การอยู่อาศัยและแพร่พันธุ์ของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ นอกจากนี้ ยังยากลำบากในการสำรวจตรวจสอบการระบาด และการพ่นสารเคมีเข้าไปไม่ถึงตัวแมลง ซึ่งทำให้เชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่มีความสามารถต้านทานสารเคมี

2.3.3 การใช้พันธุ์ข้าวชนิดเดียวปลูกติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน เช่น ปัจจุบันมีการใช้พันธุ์ข้าวปทุมธานี 1 ซึ่งแต่เดิมสามารถต้านทานเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ปลูกต่อเนื่องติดต่อกันกว่า 10 ปี ทำให้เชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ปรับตัวสามารถทำลายข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1 ได้

2.3.4 การขังน้ำในระดับสูงในแปลงนาข้าวตลอดเวลา โดยไม่มีการระบายน้ำออกให้แห้งบ้างสลับกันไปทำให้สภาพนิเวศในแปลงนามีความเหมาะสมในการระบาดทำลายมากขึ้น ซึ่งหากมีการจัดการระบบน้ำเปียกสลับแห้งจะช่วยลดปริมาณการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ในแปลงนาได้ส่วนหนึ่ง

2.3.5 การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดที่ไม่ถูกต้องของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารเคมีที่เกษตรกรใช้อยู่ทั่วไปในปัจจุบันไม่สามารถทำลายเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ได้ เช่น การใช้สารอะบาเม็กติน ซึ่งมีฤทธิ์รุนแรงทำลายแมลงทุกชนิดแม้กระทั่งศัตรูธรรมชาติของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งในการควบคุมปริมาณเชื้อไวรัส ได้แก่ มวนเขียวดูดไข่ แมงมุมลาย มด ทำให้สูญเสียความสมดุลตามธรรมชาติ และทวีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ นอกจากนี้ การใช้สารเคมีที่ไม่ถูกต้องกับระยะการเจริญเติบโตของต้นข้าว เช่น อายุน้อยกว่า 40 - 60 วัน หรือมากกว่า 60 วัน เป็นต้น ทำให้การกำจัดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ไม่ได้ผล

/2.3.6 การใช้ปุ๋ย...

2.3.6 การใช้ปุ๋ยเคมีประเภทไนโตรเจนในปริมาณที่มากเกินไป ทำให้ต้นข้าวมีสีเขียวเข้ม และ ลำต้นอวบอ้วนเป็นที่ดึงดูดและง่ายต่อการดูดทำลายของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

2.4 มาตรการป้องกันกำจัด

เพื่อเป็นการเร่งรัดการป้องกันกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และสกัดกั้นไม่ให้เพลี้ยเพิ่มปริมาณ และขยายวงการระบาดไปสู่แหล่งอื่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้กำหนดมาตรการโดยความเห็นชอบของที่ประชุมเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2552 โดยแยกเป็นมาตรการเร่งด่วนระยะสั้น ได้แก่ แผนปฏิบัติการควบคุมกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของจังหวัดที่เกี่ยวข้อง และมาตรการระยะยาว ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะได้ดำเนินการต่อไป โดยสรุป ดังนี้

2.4.1 มาตรการเร่งด่วนระยะสั้น: แผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

(1) จัดตั้งศูนย์อำนวยการควบคุมกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล หรือ war room

ณ กรมการข้าว เพื่ออำนวยการกำกับ เร่งรัด ติดตามประเมินผล เพื่าระวังสถานการณ์ ชี้แจงตอบปัญหาแก่เกษตรกร ผู้ประสบภัยและผู้เกี่ยวข้อง

(2) ประชุม ชี้แจงขั้นตอนการปฏิบัติงานแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งระดับส่วนกลางและระดับจังหวัด ทุกจังหวัด เพื่อเสนอแนะจังหวัดในการประกาศเป็นเขตภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน และใช้งบประมาณตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 และระดมสรรพกำลังเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ จัดเตรียมสารเคมี วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณดำเนินงาน ตลอดจนให้จังหวัดแต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อปฏิบัติการโดยเร่งด่วน

(3) สำรวจตรวจสอบ วิเคราะห์พื้นที่การระบาด อายุข้าว และวงจรชีวิตของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล โดยคณะนักวิชาการจากกรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร และกรมส่งเสริมการเกษตร ดำเนินงานร่วมกับ คณะเจ้าหน้าที่ของจังหวัด ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจะใช้เพื่อกำหนดชนิดสารเคมีและอุปกรณ์ในการกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลที่มีประสิทธิภาพสูงสุด และขอความร่วมมือให้จังหวัดประกาศเป็นเขตภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน และใช้งบประมาณระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ด้านภัยธรรมชาติเพื่อการจัดหาสารเคมีและอุปกรณ์ดังกล่าว

(4) กำหนดวัน ดี เดย์ D-Day Big Cleaning Lock and Seal Area เพื่อระดมฉีดพ่นสารเคมี พร้อมกันทุกจังหวัด โดยวางแผนกำหนดรายละเอียดการปฏิบัติงานด้านวิธีการ การจัดการความเสี่ยง การนัดหมาย เวลา สถานที่ เพื่อกำจัดเพลี้ยอย่างเด็ดขาดและมิให้เคลื่อนย้ายหนีไปยังแหล่งอื่น ทั้งนี้ การกำหนด ดีเดย์ จัดดำเนินการเป็น 2 ระยะ ตามช่วงเวลาอายุข้าวที่เหมาะสม คือระยะ 40 – 60 วัน และระยะหลัง 60 วันขึ้นไป และเลือกใช้สารเคมีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

(5) ติดตามประเมินผลและทบทวนแผนปฏิบัติการ โดยการจัดคณะนักวิชาการเข้าสำรวจ ตรวจสอบประเมินผลการฉีดพ่นสารเคมี ปริมาณการตายและการรอดตายของเพลี้ย การต้านทานสารเคมี พฤติกรรมการเคลื่อนย้ายหนีสารเคมี รวมทั้งประเมินการบริหารจัดการ และจัดให้มีการเฝ้าระวัง ติดตามการระบาด และการสอบสวนการระบาดทางระบาดวิทยาอย่างต่อเนื่อง

(6) เตรียมการฟื้นฟูช่วยเหลือ โดยการสำรวจความเสียหายทั้งก่อนและหลังการดำเนินงาน รวมทั้งการเตรียมการป้องกันการระบาดในรอบต่อไป ตลอดจนการประเมินความเสียหายเชิงเศรษฐกิจในภาพรวม (รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย 2) โดยกรมการข้าวได้ปรับเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีความต้านทานต่อเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เพื่อเปลี่ยนสายพันธุ์ข้าวแก่เกษตรกรในฤดูกาลต่อไป รวมทั้งแนะนำเกษตรกรให้จัดระบบ เกษตรกรรมให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

2.4.2 มาตรการระยะยาว

(1) เร่งรัดงานวิจัย ด้านพันธุ์ข้าวต้านทานเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ด้านการป้องกันกำจัด และการรักษาสมดุลตามธรรมชาติ เพื่อให้มีสายพันธุ์ข้าวที่มีความต้านทานต่อโรคอย่างแมลงและโรคอย่างต่อเนื่อง

(2) เพิ่มปริมาณการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ต้านทานเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลให้พอเพียงตามความต้องการของเกษตรกร โดยใช้กลไกศูนย์ข้าวชุมชนซึ่งผลิตโดยเกษตรกร

(3) จัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน โดยความร่วมมือของเกษตรกรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมกันเฝ้าระวังการระบาดและวางมาตรการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวที่จะเกิดขึ้นในแต่ละชุมชนให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน

3. เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องเสนอคณะรัฐมนตรี

โดยเหตุที่การระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากอาจทำความสูญเสียให้กับผลผลิตข้าวประมาณ 1.1 ล้านตันข้าวเปลือก คิดเป็นมูลค่ากว่า 11,000 ล้านบาท ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงขอความร่วมมือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระทรวงมหาดไทย โดยผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตพื้นที่การระบาดเพื่อระดมสรรพกำลัง เจ้าหน้าที่จากกรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานอื่นๆ ในส่วนภูมิภาค ในการป้องกันกำจัดอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง เพื่อสกัดกั้นมิให้เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลทวีความรุนแรงทำลายผลผลิตข้าวของเกษตรกร

อนึ่ง สำหรับจังหวัดที่ได้จ่ายเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ตามหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2551 ได้จัดซื้อสารเคมี กำจัดศัตรูพืชไปแล้ว แต่ยังคงมีการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล หากมีความจำเป็นขอให้จังหวัดดังกล่าวสามารถใช้เงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฯ ได้

4. ข้อเสนอเพื่อโปรดพิจารณา

4.1 รับทราบสถานการณ์เพื่อยกระโดดสื่อน้ำตาลและมาตรการการดำเนินการป้องกันและกำจัดเพื่อยกระโดดสื่อน้ำตาล

4.2 ขอความเห็นชอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตพื้นที่ที่มีการระบาดของเพื่อยกระโดดสื่อน้ำตาลเป็นผู้รับผิดชอบหลัก และใช้เงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินฯ ในการดำเนินการ และหากมีการใช้เงินอุดหนุนราชการไปบางส่วนแล้ว ให้สามารถใช้เงินอุดหนุนราชการที่มีอยู่ดำเนินการตามมาตรการที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอต่อไปจนแล้วเสร็จตามแผนปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย 2

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณานำเรียนคณะรัฐมนตรีเพื่อโปรดทราบและพิจารณาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายธีระ วงศ์สมุทร)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมการข้าว

โทรศัพท์/โทรสาร 0 2561 3220